

Stjepan Gračan (Prugovec, 1941) jedan je od naših najistaknutijih kipara, autor nekoliko popularnih spomenika (Nazor u Zagrebu, Cesarec u Osijeku, M.Jurić Zagorka u Zagrebu), jedan od osnivača i ideatora Grupe Biafra (1970-1978) te dugogodišnji profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Njegov kiparski opus (biafranski i postbiafranski) sastavljen je od skulptura i objekata koje kroz figurativnu formu, ali i deformaciju oblika, nastoje interpretirati fenomene otuđenoga svijeta današnjice. Zajedno s drugim članovima Grupe Gračan je predstavljao našu angažiranu umjetnost, onaj dio suvremene umjetničke scene koji je figuracijom i kritičkim djelovanjem nastojao parirati apstrakciji i njezinoj autonomiji.

Stjepan Gračan samostalno je počeo izlagati od 1962. godine, sudjelovao je na velikom broju skupnih izložbi, a 2014. tiskana je velika monografija o njegovu radu, autora Zdenka Rusa.

29. ZAGREB SALON • 30. ZAGREB SALON • 31. ZAGREBSALON • 32. ZAGREB SALON
• 33. ZAGREB SALON • ABADŽIĆ STANKO • AKRAP GRGUR • AMBROŽ CIRIL • ANIĆ
VIŠNJA I MARIJAN •
• BAKIĆ GORDANA
• BARTULOVIĆ BRA
• BOGDANIĆ PERUŠ
ANDREJ • BUDIĆ DL
• BUNTAK TOMISLJ
DARWIN • CARDON
CELJJA ĐANI • CELI
CUPEK ZELJKA • DJ
• DAV GODIŠNJA IZI
IGOR • DRAGOJEVI
EMILJJA • ĐURIĆ K
ROBERT • ČERVEK
DAMIR • FACAN KI
TIHOMIR • FIŠER DL
• GATNIK KOSTJA •
TIHOMIR • GORENAK DANKO • GONICANEC TEODOR • HAJDINJAK ŽELJKO •
HERCEG LILA • HLEBEC KREŠIMIR • HOJNIK CVETKA • HORVAT JOSIP MAJZEK
• ROBINIA PSEUDOACACIA • IVANČIĆ JURAJ • JURAČIĆ ZDRAVA • IVEKOVIĆ SANJA ... •
IVEZIĆ VELIMIR • IVEZIĆ VELIMIR • IZAZO GRAFIJA • JANIĆ RADOVAN •
JANČIĆ ŽELJKO ZEC • JANTOLEK SASA • JANTOLEK SASA I KUKURIN BRANKO • JELAVIĆ DALIBOR •
JUNAKOVIĆ SVJETLAN • JURANIĆ SANDRA • JURIĆ DUJE • KALIGRAFIJA I ZDRAVA
HRANA • KALMAN NAGY • KAVURIĆ ANTONIJA • KEISERMAYER ANGELA •
AKVARELI • KERAMEIKON I PRIJATELJI III • KERBLER STOJAN • KERBLER STOJAN
• KIRBIŠ DUŠAN • KLIMT GUSTAV • KOLLEKTIV GRAUKARTE • KOPAS ZDRAVKO •
KOPLJAR ZLATKO • KOPROLČEC ŽELJKO • KORKUT ALEM • KORUGA MARIJA •
KOVAČ DANIEL • KOVAČ KORALJKA • KOYDL NIKOLA • KOŽARIĆ IVAN • KRAJAČIĆ
JASMINA • KRAKOW • FOTOGRAFIJE • KRAŠOVEC METKA • KRČAR NEDJELJKO
• KRIŽAJ INES • KUJUČEV ALEKSANDAR • KULIŠ VATROSLAV • LAPUH LOVRO •
LAPUH ŽELJKO • LEINER BORIS • LEKIĆ MARGARETA • LESAR ŽELJKO • LIKOVNA
RADIONICA VARTEKS 2001 • LONČAR TIHOMIR • LOVREC JELENA • MAKUC
VLADIMIR • MALENICA ANTONIJA • MARIN SLAVICA • MARKOVIĆ IVAN • MATJAN
DORICA • MATJAN DORICA 2 • MCGLOTHIN SHANNON • MEISENBERGER OTTO
• MERKAŠ GORAN • MESEK IVAN • MESEK IVAN • MJEDA LUKA • NAĐ ERIKA •
NEMES LASZLO • NOVAK ZOLTAN • NOVOMEDIJSKA NEZAVISNA KULTURNA SCENA
• NOVOSELEC ALEN • OBLIKOVANJE • PANTELEIMON JEROMONAH • PARALELE
I PREKLAPANJA • PAULETTA ROBERT • PAVLOVIĆ SMILJKA • PERASOVIĆ MATEO
• PERIĆ ŠIME • PERIĆ ŠIME • PERVAN IVO • PETRIN MIRJANA • POPINJAČ LEA •
POSAVEC STANKO • POSAVEC STANKO • PRANČIĆ IVO • PREIS DAWOR - WOULD
YOU LIKE... • PRERAD IVAN • PUTTAR DAVOR • RADONIĆ, ČENGIĆ, OREŠIĆ •
RASOL JASENKO • RIMELE OTO • ROMODA MARIO • RONČEVIĆ IGOR • RUNJIĆ
JADRANKO • RUŠEC HEDA • RUŽIĆ BRANKO • SAČIĆ DARKO • SCHAUB ANA •
SELIM KIR SULTAN • SKETCHBOOK • STAHOV LJUBOMIR • STAKLENKE OSLIKANE
• STRGAR KUREČIĆ MAJA - PROZORI • SUŠAC DOMAGOJ • TEŽAK BRANKO
• TOPLAK ŽIVKO • TUBERVILLE DEBORAH • TULIĆ KASJA • VARAŽDINSKI
FOTOREPORTERI • VARAŽDINSKI FOTOREPORTERI I NOGOMET • VEKIĆ MATKO •
VERBANAC IVONA • VESOVIĆ MIO • VIDULIN ŠIME • VRBAN MAJA • VREZEC ŽARKO
• VRKLJAN ZLATAN • VRKLJAN ZLATAN BICIKLISTI • VRLJIĆ VLADIMIR • ANKIN •
VUKMAN KLAUDIJA • WEINBERGER ŠIMRAC ROBERT • ŠIROLA
DAMIR • ŠPANCIRFEST 2016. • ŠPIČKO STJEPAN • ŠPOLJAR ANDRAŠIĆ GORDANA
• ŠPOLJAR ANDRAŠIĆ GORDANA • ŠTRAVS JANE • ŠUBIĆ JOŽE • ŠUMONJA

Savjet galerije:
Miroslav Gašparović, Darko Sačić i Zlatan Vrkljan
Konzultant za Sloveniju:
Ivo Prančić

Izdavači:
Gradski muzej Varaždin
Šetalište J. J. Strossmayera 3, 42000 Varaždin
telefon: 042 658 754, muzej@gmv.hr

Zlati ajngel d.o.o. Varaždin
Gajeva 15, 42000 Varaždin
telefon: 042 212 702, info@ajngel.hr

Za izdavače: Ivan Mesek i Darko Sačić
Urednik i dizajn kataloga: Darko Sačić

Tekstovi: Marijan Špoljar

Priprema i tisak: FRONTA IMPRESS

Naklada: 200 primjeraka

www.gmv.hr

www.ajngel.hr

Program podržava:
MINISTARSTVO KULTURE RH
GRAD VARAŽDIN

29. ZAGREB SALON • 30. ZAGREB SALON • 31. ZAGREBSALON • 32. ZAGREB SALON
• 33. ZAGREB SALON • ABADŽIĆ STANKO • AKRAP GRGUR • AMBROŽ CIRIL • ANIĆ
VIŠNJA I MARIJAN • APSOLUTNO BAROK • ARTEXCHANGE • ARTUKOVIĆ LOVRO
• BAKIĆ GORDANA • BALIĆ ANTONIJA • BARIČEVIĆ ROMANO • BARIŠIĆ PETAR
• BARTULOVIĆ BRANIMIR • BEGIĆ MIFLOD • BIČIĆ TEA • BIKOVI • BIRSA DARE
• BOGDANIĆ PERUŠKO • BORČIĆ BOGDAN • BRATUŠA MIRKO • BRUMEN ČOP
ANDREJ • BUDIĆ DUBRAVKO • BUDOR GABRIEL • BUČAN JAGOR • BULJ JASENKA
• BUNTAK TOMISLAV • BUTKOVIĆ DARWIN • BUTKOVIĆ DARWIN • BUTKOVIĆ
DARWIN • CARDONA GULIO • CARZOU LEAN - LITHOGRAPHIES ET GRAVURES •
CELJJA ĐANI • CELJJA ĐANI PROREZI • CIZELJ TIHANA • COMMERCIAL ARTISIAN •
CUPEK ZELJKA • DABAC TOŠO • DABO TEOFIL • DAMIŠ BOJAN • DANKO FRIŠČIĆ
• DAV GODIŠNJA IZLOŽBA • DEL BEGO DARLENE • DIMINIĆ JOSIP... • DRAGIČEVIĆ
IGOR • DRAGOJEVIĆ SLADAN • DRAGOJEVIĆ IVAN • DUIĆ IVAN • DUPAROVA
EMILJJA • ĐURIĆ KREŠIMIR • ĐURIĆ JOŽE • ČAUŠIĆ MARIJO • ČERNELČ
ROBERT • ČERVEK SANDI • FABIJANIĆ DAMIR • FABIJANIĆ KATARINA I SOBOTA
DAMIR • FACAN KUŠEC RENATA • FIJOLIĆ IVAN • FINSKI DIZAJN • FISCHER
TIHOMIR • FIŠER DUŠAN • FLEŠ ELLA • GABERSCIK BORIS • GARRETT JENNIFER
• GATNIK KOSTJA • GECI KREŠIMIR • GENERACIJA IVAN • GOLA STINA • GOLUB
TIHOMIR • GORENAK DANKO • GONICANEC TEODOR • HAJDINJAK ŽELJKO •
HERCEG LILA • HLEBEC KREŠIMIR • HOJNIK CVETKA • HORVAT JOSIP MAJZEK
• ROBINIA PSEUDOACACIA • IVANČIĆ JURAJ • JURAČIĆ ZDRAVA • IVEKOVIĆ SANJA ... •
IVEZIĆ VELIMIR • IVEZIĆ VELIMIR • IZAZO GRAFIJA • JANIĆ RADOVAN •
JANČIĆ ŽELJKO ZEC • JANTOLEK SASA I KUKURIN BRANKO • JELAVIĆ DALIBOR •
JUNAKOVIĆ SVJETLAN • JURANIĆ SANDRA • JURIĆ DUJE • KALIGRAFIJA I ZDRAVA
HRANA • KALMAN NAGY • KAVURIĆ ANTONIJA • KEISERMAYER ANGELA •
AKVARELI • KERAMEIKON I PRIJATELJI III • KERBLER STOJAN • KERBLER STOJAN
• KIRBIŠ DUŠAN • KLIMT GUSTAV • KOLLEKTIV GRAUKARTE • KOPAS ZDRAVKO •
KOPLJAR ZLATKO • KOPROLČEC ŽELJKO • KORKUT ALEM • KORUGA MARIJA •
KOVAČ DANIEL • KOVAČ KORALJKA • KOYDL NIKOLA • KOŽARIĆ IVAN • KRAJAČIĆ
JASMINA • KRAKOW • FOTOGRAFIJE • KRAŠOVEC METKA • KRČAR NEDJELJKO
• KRIŽAJ INES • KUJUČEV ALEKSANDAR • KULIŠ VATROSLAV • LAPUH LOVRO •
LAPUH ŽELJKO • LEINER BORIS • LEKIĆ MARGARETA • LESAR ŽELJKO • LIKOVNA
RADIONICA VARTEKS 2001 • LONČAR TIHOMIR • LOVREC JELENA • MAKUC
VLADIMIR • MALENICA ANTONIJA • MARIN SLAVICA • MARKOVIĆ IVAN • MATJAN
DORICA • MATJAN DORICA 2 • MCGLOTHIN SHANNON • MEISENBERGER OTTO
• MERKAŠ GORAN • MESEK IVAN • MESEK IVAN • MJEDA LUKA • NAĐ ERIKA •
NEMES LASZLO • NOVAK ZOLTAN • NOVOMEDIJSKA NEZAVISNA KULTURNA SCENA
• NOVOSELEC ALEN • OBLIKOVANJE • PANTELEIMON JEROMONAH • PARALELE
I PREKLAPANJA • PAULETTA ROBERT • PAVLOVIĆ SMILJKA • PERASOVIĆ MATEO
• PERIĆ ŠIME • PERIĆ ŠIME • PERVAN IVO • PETRIN MIRJANA • POPINJAČ LEA •
POSAVEC STANKO • POSAVEC STANKO • PRANČIĆ IVO • PREIS DAWOR - WOULD
YOU LIKE... • PRERAD IVAN • PUTTAR DAVOR • RADONIĆ, ČENGIĆ, OREŠIĆ •
RASOL JASENKO • RIMELE OTO • ROMODA MARIO • RONČEVIĆ IGOR • RUNJIĆ
JADRANKO • RUŠEC HEDA • RUŽIĆ BRANKO • SAČIĆ DARKO • SCHAUB ANA •
SELIM KIR SULTAN • SKETCHBOOK • STAHOV LJUBOMIR • STAKLENKE OSLIKANE
• STRGAR KUREČIĆ MAJA - PROZORI • SUŠAC DOMAGOJ • TEŽAK BRANKO
• TOPLAK ŽIVKO • TUBERVILLE DEBORAH • TULIĆ KASJA • VARAŽDINSKI
FOTOREPORTERI • VARAŽDINSKI FOTOREPORTERI I NOGOMET • VEKIĆ MATKO •
VERBANAC IVONA • VESOVIĆ MIO • VIDULIN ŠIME • VRBAN MAJA • VREZEC ŽARKO
• VRKLJAN ZLATAN • VRKLJAN ZLATAN BICIKLISTI • VRLJIĆ VLADIMIR • ANKIN •
VUKMAN KLAUDIJA • WEINBERGER ŠIMRAC ROBERT • ŠIROLA
DAMIR • ŠPANCIRFEST 2016. • ŠPIČKO STJEPAN • ŠPOLJAR ANDRAŠIĆ GORDANA
• ŠPOLJAR ANDRAŠIĆ GORDANA • ŠTRAVS JANE • ŠUBIĆ JOŽE • ŠUMONJA

GMV

S T J E P A N
G R A Č A N
D R U G A L I N I J A

V A R A Ž D I N
2 0 2 1 - 1 0 . 3 . 2 0 1 9 .

D R U G A L I N I J A

U opusu Stjepana Gračana, posebno u njegovu ranom dijelu, postoji nekoliko zanimljivih dionica koje se ne mogu izravno povezati sa znatno poznatijim biafranskim i postbiafranskim, kiparskim dijelom opusa. Ti su radovi (crteži i kolaži) rijetko izlagani ili nedovoljno poznati (o njima je pisao samo Gračanov monograf Zdenko Rus), pa nam je varaždinska izložbena prilika poslužila da, uz simbolički prikaz angažirane skulpture, prezentiramo i ovaj zaboravljeni segment jedne bogate stvaralačke cjeline. Riječ je o seriji od stotinjak crteža tušem na papiru različitih dimenzija, nastalih u razdoblju nakon Biafre te o isto toliko kolaža od novinskog papira, s rijetkim intervencijama tušem, rađenih ili prije Gračanova upisa na ALU ili tijekom studija kiparstva.

U njegovom opusu postoji još nekoliko sličnih manjih cjelina, no one prethode konačnom oformljenju karakterističnog načina govora i formuliranju središnje ideje aktivne, angažirane, provokativne umjetnosti. U tim su se dionicama varirali stanoviti protokonceptualistički postupci sa novorealističkim i popartističkim idejama, dok su se u još ranijim, formativnim godinama metode apstrahiranja forme čak približile novotendencijskom racionalizmu. No, sva ova usmjerenja, koliko god izgledala raznorodna, imaju svoja ishodišta i utemeljenja u umjetničkoj i društvenoj klimi šezdesetih godina, u razdobljima kada se atmosfera poslijeratnog optimizma topila pred turomnošću egzistencijalne zbilje, gubljenje duhovnosti kompenziralo prvim protopotrošačkim nasladama, izgubljenost i nihilizam miješao s projektivnim idejama, a introspekcijom se umjetnik branio od posljednjih kolektivističkih utopija.

Gračanovi crteži ljudskih glava i likova najbliži su „izvornom“ svijetu autora. Po obezličanju lika, po mutaciji sličnih, alijeniranih figura, po grotesknom izrazu, deformaciji, po teškom, elementarnom pokretu crtačeve ruke, po svođenju na sumorne crne i sive linije i na tragove kistovnog namaza ti radovi, u stanovitom smislu, mogu biti i skica i zamišljaj za autorove karakteristične skulpture.

Konačno, u ranome dijelu njegova opusa postoji i stanovita količina, krajnje nerutinirano i ekspresivnom sillinom izvedenih, crteža i skica, ali mišljenih i rađenih da propituju mogućnost trodimenzionalnih, kiparskih projekcija fetusa, spaljenih ljudi, žrtava različitih represija.

Čovjek je u središtu Gračanove (i bijafranske) umjetničke ideje, ali prije čovjek u korelaciji s društvom, generičko biće koje socijalni, politički, ekonomski i drugi uvjeti odbacuju, unizuju, psihički razaraju i fizički destruiraju. Ovdje je, međutim, taj univerzalni homo tragicus postavljen izvan bilo kakve socijalne teze ili političkog konteksta, sveden na svoje (golo) tijelo, patničku masku i nelagodu u prostoru. Više od fizičke, antropomorfne dimenzije koja bi prikazivala rasap njihove tjelesnosti, ti su likovni crtani s namjerom razotkrivanja njihova unutarnjeg bića, njihove unutarnje patnje, osamljenosti

i nemoguće koegzistencije. Stoga, u tim crtežima ne opisuje egzistenciju tijela nego upisuje u njegovo krhko obličje muku duševnoga izvora. Tijelo je samo izvanjska, ružna i deformirana konstrukcija, slika atrofirane ili ugašene fizičke vrijednosti: između te nestabilne, ranjene i fragilne opne autor kopa po predjelima duha, nalazeći samo žalosne ostatke nekadašnje ljudske uznositosti i gordosti.

Može se reći kako je poetička baza toga ciklusa doista široka, a nalazi se u vrijednostima ekspresionističke poetike u općem smislu, bez oslanjanja na bilo koju njezinu konkretniju povijesnu stilsku izvedenicu. Riječ je, dakle, o stanju duha i o reakciji autora na moralne izazove vremena, pri čemu je u središtu umjetnikova interesa uvijek introspektivno zadiranje u dubinu vlastite psihe. Naspram pozicije u kojoj umjetnik izvana promatra odnos čovjeka i društva i spekulativno razmatra njezine posljedice, pa i pribjegava moralizatorskim zaključcima, u ovim slobodnim, neprogramskim, „usputnim“ crtežima umjetnik poticaje traži u zakućcima vlastita bića, nastojeći ih iznijeti direktno, neobrađeno, necenzurirano, brišući razliku između svjesnoga i nesvjesnoga. Postupak koji Gračan pri tome primjenjuje može se činiti neobičnom, anegdotalnom, pa i bizarnom, „tehničkom“ solucijom, no metoda rada s lijevom (neoperativnom) rukom i slikanje s prekrštenim očima odaje nešto drugo: pokušaj autora da isključi sve one uobičajene postupke koje pomažu estetskom uobličavanju i reguliranju transmisije umjetnikova impulsa.

U Gračanovom likovnom opusu postoji i stotinjak kolaža rađenih od početka šezdesetih godina koje su, pohranjene kod kritičarke Ljerke Mifke, ostale sačuvane od požara koji je 1979. godine uništio umjetnikov atelje u Jakovlju. Ti rani radovi važni su ne samo za genezu njegove umjetnosti nego predstavljaju i nemalu vrijednost u važnim prijelaznim godinama, u vrijeme konstituiranja naše suvremene umjetnosti. Gračanovi kolaži, intervencije na papiru i gužvanje novina s jedne strane su posljedica i čin samosvjesnog duha koji osjeća bilo vremena, sasvim u tragu egzistencijalističke psihoze toga vremena, ali su i u liniji (ne i u izravnoj vezi) s gorgonaškim nihilizmom, a s druge, točka u evoluciji od enformela do neo-dadaističkih i novorealističkih tendencija, u završnici toga „ciklusa“ uključujući i pop-artističke, posebno rauschenbergovske poticaje. Gračan stvara „slučajne“ kolaže, lišene formalnih vrijednosti, estetskih prerogativa i značenjskih obaveza, radove u kojima su se poneke ikonografske naznake ili tipografski detalji našli mimo funkcionalne i konotativne zadaće. Mada u njima nema nikakvih znakova naracije, pa čak ni aluzivnih naznaka, mada djeluju kao apsurdne, tautološke činjenice njihova materijalna struktura kao i tragovi intervencije i manipulacije s papirom (gužvanje, tiskanje, drapanje, lijepljenje) nose – čak i mimo autorovih prvotnih namjera - ekspresiju sirovih, elementarnih ostvarenja.

